

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКИХ ВЗАЄМИН

Аналізуються сучасні двосторонні відносини між Україною та Республікою Білорусь. Увагу звернено на існуючі протиріччя між державами та способи їх подолання, проаналізовано економічну складову українсько-білоруських взаємин, виокремлено геополітичні чинники, що впливають на динаміку цих відносин.

Ключові слова: двосторонні відносини, міжнародне співробітництво, посередницький потенціал, регіональний лідер, економічна співпраця.

Анализируются современные двусторонние отношения между Украиной и Республикой Беларусь. Внимание обращено на существующие противоречия между государствами и способы их преодоления, проанализирована экономическая составляющая украинско-белорусских отношений, выделены геополитические факторы, которые влияют на динамику этих отношений.

Ключевые слова: двусторонние отношения, международное сотрудничество, посреднический потенциал, региональный лидер, экономическое сотрудничество.

The article is devoted to the contemporary bilateral relations between Ukraine and Republic Belarus. The consideration is given to the existing countries contradictions and the overcoming ways, the economic side of Ukrainian and Belarus relations is analysed, the geopolitical reasons, influencing the bilateral relations dynamic, are enlightened.

Key words: bilateral relations, international cooperation, intercessory potential, regional leader, economic cooperation.

Постановка та актуальність проблеми. Кінець ХХ століття вніс кардинальні зміни у “розклад” геополітичних сил планети. Крах Радянського Союзу детермінував нову епоху в системі міжнародних відносин.

Перед Україною з усією гостротою постало питання власного зовнішньополітичного вибору. Логіка розвитку політичних процесів на Європейському континенті свідчить, що Україна з її колосальним економічним, науковим, культурним, демографічним

Черник Петро Петрович, кандидат політичних наук, начальник кафедри, Львівський орден Червоної Зірки інститут Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету “Львівська політехніка”, м. Львів.

потенціалом не може залишатись осторонь інтеграційних процесів, що відбуваються в межах євроатлантичного простору. Проголошена Україною політика щодо поступового входження в усі євроатлантичні структури цілком і повністю відповідає принципам захисту національних інтересів.

Разом з тим Україна залишається важливим геополітичним “гравцем” і на пострадянському просторі. Налагодження розгалужених двосторонніх, ефективних стосунків з колишніми країнами СРСР відповідає корінним інтересам нашої держави. Україна може виступати своєрідною “з’єднувальною ланкою” між пострадянськими республіками та Заходом. Особливо ця теза актуальна стосовно Білорусі, яка через авторитарний режим Олександра Лукашенка стала певною “чорною дірою” Європи. Саме Україна покликана виконати роль посередника у налагодженні діалогу між Європою та Білоруссю.

Не меншого значення українсько-білоруські стосунки сучасної доби набувають у контексті відносин у так званому “слов’янському трикутнику”. Незважаючи на спроби Росії відновити свій статус наддержави, Україна активно намагається просувати демократичні цінності та перетворення в регіоні. Не можна оминати увагою й суто прагматично-конкурентний вимір українсько-білоруських стосунків. Не таємниця, що Білорусь у найближчому майбутньому може стати конкурентом України у постачанні енергоносіїв до Європи. Сукупність згаданих аспектів зумовлює *актуальність* даного дослідження.

Предметом статті є динаміка двосторонніх українсько-білоруських взаємин сучасності. *Метою автора* було проаналізувати геополітичні чинники, котрі впливають на зміцнення /ерозію взаємин між Україною та Білоруссю. Значну увагу в дослідженні присвячено розв’язанню існуючих “вузлів” двосторонніх взаємин, оцінено перспективи розвитку співробітництва між державами.

Аналіз попередніх досліджень. Розглядаючи це питання з точки зору наукової полеміки, наголосимо,

що відповідна наукова література в українській інформаційній сфері майже відсутня. Існує чимала кількість публіцистичних видань, однак системних наукових напрацювань практично немає. Слушно зауважити, що в білоруській науковій сфері українському питанню в комплексному розумінні цього вислову приділяється значно більша увага [13].

Незважаючи на велику кількість (понад п'ятдесят [4, 267]) укладених документів про дружбу і співробітництво та підписання "великого договору" [5, 80–83], відносини з Білоруссю нині важко віднести до українських зовнішньополітичних пріоритетів. Київ і Мінськ мають відмінні як зовнішні, так і внутрішні орієнтири. Наочно це підтвердили березневі вибори 2006 р. в обох країнах. Якщо українські парламентські вибори отримали схвальне визнання у світі, то білоруські президентські вибори перетворили цю країну, фактично, в європейську "зону відчуження".

Європа досить уважно стежила за передвиборною ситуацією в Білорусі та наступними протестними акціями опозиції у Мінську. ОБСЄ зробила негативні висновки, не визнавши того, що переобрання О. Лукашенка відбулося в демократичний спосіб. Результатом стала низка санкцій, які можуть слугувати поштовхом до ще більшої закритості Білорусі. Європейські санкції, не загрожуючи лукашківському режиму, провокують його водночас на придушення будь-яких реальних чи уявних загроз.

Саме політичні виклики на білоруському напрямі є для Києва надзвичайно важливими. Нинішнє керівництво України опинилося перед дилемою: чи послідовно відстоювати принципи демократії, чи зберігати встановлений раніше рівень відносин з офіційним Мінськом. Обидва варіанти містять певний потенціал конфліктності.

Певну роль у формуванні української позиції щодо білоруських проблем відіграють внутрішньополітичні чинники. Одразу після революційної кризи 2004 р. в Україні набула поширення метафора, яка пояснювала політичний розкол у державі тим, що частина суспільства хоче жити по-європейськи, а частина –

так, “як в Білорусі”. І хоча це є певним спрощенням, тим не менше таке порівняння виразно підкреслює наявність серед українських громадян значної групи, що симпатизує “білоруському шляху” і О. Лукашенку.

Слід констатувати, що досі на білоруському напрямі українська влада поводитися пасивно. Свою позицію щодо президентських виборів у Білорусі Київ подав у контексті висновків ОБСЄ: Україна солідаризувалася з оцінками місії спостерігачів від цієї організації, принагідно констатувавши необхідність “толерантного та конструктивного діалогу між білоруською владою та опозицією”, “між офіційним Мінськом та європейськими структурами”.

Подібного діалогу сьогодні не існує, але необхідність його становлення зростає як для Києва і Європи, так і для білоруських зацікавлених сторін – О. Лукашенка та його оточення, опозиційних сил, активної частини суспільства.

Свого часу вагому роль у подоланні українських проблем відіграла Варшава й тодішній польський президент А. Кваснєвський. Попри численні складнощі та спекуляції, саме Польща безпосередньо сприяла налагодженню переговорів, а не силових дій у розв’язанні політичних конфліктів в Україні. Тому власний досвід може допомогти Києву виконати принципово іншу роль – ініціатора і, можливо, головного модератора білоруського діалогу.

Білоруський варіант видається значно складнішим, оскільки режим Лукашенка є більш репресивним і стійким, ніж це мало місце у випадку режиму Кучми. Тим не менше саме Лукашенко зацікавлений хоча б у мінімальному поновленні контактів з Європою, в європейській легітимації третього терміну власного президентства. У цій ситуації саме Україна найбільш органічно вписується у роль посередника, адже через різні причини подібну роль важко виконати як Варшаві з Вільнюсом, так і Москві.

Сьогодні українська сторона цілком могла б, використавши і формальні, й неформальні канали, провести попередні консультації і запропонувати можливий формат діалогу. Не виключено, що на

певному етапі такий діалог відбувався б через посередника, яким може бути українська сторона.

Очевидно, українська еліта мала б розробити і почати втілювати певну стратегію регіонального лідерства, яка враховувала б усі можливості та ризики, котрі з цього випливають. Адже амбіції України щодо ролі центру впливу в регіоні мають відповідні ресурси, і серед них чи не ключову роль займає ресурс ціннісний. Індикатором здатності концентрувати і результативно використовувати такі ресурси може стати політика на білоруському напрямі. “Білоруські ініціативи” могли б продемонструвати на практиці можливості впливу України на регіональну політику.

Створений у Білорусі режим, спрямований на зміцнення особистої влади президента О. Лукашенка, не припускає існування політичного, інформаційного, економічного “інакомислення”. У республіці грубо знехтуваний принцип поділу влади. Виконавча, законодавча й судова гілки контролюються й управляються адміністрацією Лукашенка.

Усі неурядові організації позбавляються реєстрації і піддаються різноманітним формам тиску. Електронні ЗМІ повністю закриті для альтернативних точок зору. Політичні лідери, здатні здобути підтримку народу та змінити ситуацію, помирають за загадкових обставин, як було із безумовним лідером опозиції Г. Карпенком; зникають безвісти, як В. Гончар і Ю.Захаренко; опиняються у тюрмі за надуманими обвинуваченнями, як М. Маринич, або усуваються з політичного життя нескінченними судовими переслідуваннями, як М. Станкевич.

Білорусь сьогодні можна порівняти з Чехословаччиною або Угорщиною початку 1980-х, в яких реальні зміни сталися лише після того, як під впливом зовнішнього чинника розпочалася трансформація всього соціалістичного табору. Безумовно, є суб’єктивні чинники, що заважають об’єднанню демократичних сил Білорусі, але не це головне, коли розглядати можливість демократичних перетворень, які сьогодні, після революцій у Грузії, Киргизії й особливо в Україні стають дедалі реальнішими. З цього погляду,

значення “помаранчевої революції” в Україні, так само як і революцій у Грузії і Киргизії, для Білорусі, й не тільки для неї, важко переоцінити. Саме Україна може стати новим лідером на пострадянському просторі [9, 5].

Оскільки провідну роль у колишньому СРСР відіграла Росія, вона продовжила вибудовувати відносини за принципом визнання своєї винятковості й обслуговування власних інтересів. Колишнім радянським республікам за дешеві енергоносії пропонувалося беззастережно підтримувати “пошуки російської душі” на шляху відновлення статусу наддержави. Нових ідей, здатних вплинути на розвиток держав регіону, Росія не виносила на обговорення в жодних ініційованих нею структурах: ані в СНД, ані в митних союзах, ані в союзі з Білоруссю, ні в ЄСП, ані, тим паче, у рамках Договору про колективну безпеку.

Україна через свою геостратегічну значущість здатна забезпечити новий вектор розвитку регіону. Тому в Білорусі пильно стежать за розвитком ситуації в Україні, за внутрішніми процесами і поведінкою України на міжнародній арені. Для білорусів при цьому головним є ставлення України до базових принципів демократії, адже у більшості держав СНД існує просте та зручне правило: зайва демократія шкодить економічному розвитку країни. Грузія, Україна й, можливо, Киргизія зробили вагому заявку на те, щоб від такого правила відмовитися. Від успіху їх дій залежить майбутнє всього пострадянського простору.

Саме Україна може багато зробити для підтримки білоруських демократичних сил і сповна розкрити свій посередницький потенціал. Така позиція відповідатиме національним інтересам України, котра одним фактом демократичної європейської революції заявила про себе як про державу, здатну впливати на динаміку розвитку в Європі.

Аргументом на користь цього твердження може бути те, що на сесії Комісії ООН з прав людини влітку 2005 р. Україна проголосувала за резолюцію, яка засуджує порушення прав людини в Білорусі, попри

вмовляння й погрози з боку російської і білоруської делегацій. Уперше колишня радянська республіка, відкинувши міркування жорсткої практичної доцільності й можливих наслідків, відкрито підтримала принципи демократії. Це рішення переконливо довело серйозність намірів України стати впливовою європейською державою. Крім того, МЗС України оперативно реагує на некоректні висловлювання білоруського керівництва, що також відрізняється від усталеного характеру взаємовідносин між державами в рамках СНД. Дуже важливо, що не лише зовнішньополітичне відомство, а й українські громадські рухи адекватно оцінювали стан справ у Білорусі, наголошували у своїй діяльності про необхідність їх змін та свою відповідальність за демократизацію сусідньої країни.

На цих прикладах можемо проілюструвати докорінну зміну політичної поведінки України щодо своєї сусідки. Відомо, що представники різних українських тоді ще опозиційних режиму Л.Кучми організацій неодноразово брали участь у громадянських заходах протесту в Білорусі. Крім того, траплялися випадки пошуку політичного притулку громадянами Білорусі в Україні, однак тодішня українська дипломатія не поспішала активно захищати своїх співвітчизників [10].

Таким чином, Україна має всі шанси стати для Білорусі своєрідним промоутером демократії та прогресивних політичних змін. Разом з тим саме Білорусь може стати стратегічним “полем” боротьби і демонстрації Україною власної демократичності не тільки у внутрішній, але й у зовнішній політиці.

Отже, певним політичним успіхом в українсько-білоруських відносинах можна вважати наполягання України переглянути позицію Євросоюзу щодо надання Україні статусу сусідньої держави, а відповідно і Білорусі. Включення останньої у список країн, із якими слід встановити “нові взаємини”, у певному сенсі можна віднести до посередницьких успіхів української дипломатії. Адже досі вотчина “бацьки Лукашенка”, по суті, перебувала в ізоляції щодо європейських процесів.

Українська сторона щоразу намагалася переконати європейських партнерів у тому, що ізоляція не кращий спосіб у взаємовідносинах із Білоруссю, і пропонувала європейцям розпочати діалог із нашою сусідкою хоча б на рівні форумів (напр., у рамках Організації Чорноморського економічного співтовариства). Можливо, що через налагодження з Білоруссю “нових взаємин” Євросоюз поступово перестане вважати цю країну “чорною дірою” або “мертвою зоною” в Європі [11].

Попри викладену вище аргументацію стосовно посередницьких перспектив України щодо Білорусі, не слід забувати, що на початку квітня 1996 р. президенти Білорусі і Росії підписали договір про утворення Співтовариства Суверенних Республік [4, 268]. Ця так звана “конфедерація” практично знищила можливість побудови Балто-Чорноморського “коридору безпеки”, на що плекали надії українські націонал-демократи.

“Конфедерація” географічно охоплює Україну з півночі, сходу і з південного сходу. З військово-стратегічної точки зору рішення Білорусі створило ту саму панораму потенційних воєнних дій, що постала 1939 р. перед Польщею напередодні війни з Німеччиною – “охоплення з трьох боків”. “Білоруський коридор” створив перешкоду і для розвитку українсько-скандинавських взаємин і став негативним прецедентом на теренах СНД. Принаймні, є певні сумніви в тому, що Білорусь зможе національно відродитися. Україні ж у своїх взаємовідносинах з Білоруссю все-таки доводиться більше враховувати російський фактор [4, 269].

Знаковим може бути й те, що саме Білорусь першою з країн-сусідок України підписала з нами Договір про Державний кордон (протяжністю 1200 км). Це був перший документ такого змісту, підписаний між країнами СНД, але Україна давно його ратифікувала, а Білорусь – ні [4, 270].

Щодо питань економічної співпраці, то тут найістотнішими видаються протистояння України з Білоруссю у питанні транспортування російських

енергоносіїв у Східну та Західну Європу і, звичайно, загальноторгівельна динаміка.

У Радянському Союзі трансконтинентальні газопроводи були прокладені насамперед через територію України. Газорозподільна мережа і магістральні газопроводи простягались із Західного Сибіру до Східної України, постачали газом місцеву індустрію і “йшли” далі до Східної і Західної Європи. Понад 90% російського газу відправлялося на Захід по українських газопроводах [13]. Нафта також значною мірою йшла на Захід через Україну. Так, у Закарпатті, поблизу м. Чоп, знаходиться найбільший нафтогазорозподільний вузол колишнього СРСР.

З точки зору білоруських аналітиків, у нафтогазовій галузі України відбувається стрімке зношення магістральних нафто- і газопроводів. До 2010 р. газорозподільну систему України слід кардинально модернізувати, щоб можна було продовжувати її експлуатацію. Проте Україна, на жаль, ще не почала реалізації комплексної програми модернізації старих радянських магістралей. Тому слід очікувати поступового, але швидкого падіння пропускної спроможності українських трубопроводів, що може негативно позначитися на перспективах реанімації східно-українського промислового комплексу. Після 2010 р. може зберегтися тільки один радянський газопровід, побудований у кінці 1970-х – на початку 80-х рр. “Уренгой–Помари–Ужгород” [13].

Процес морального старіння і фізичного зношування торкається також виробничих потужностей та інфраструктури українського народного господарства загалом, що значною мірою впливає на переорієнтацію транспортно-енергетичних коридорів Росії у країни Європи з України на Білорусь. Звичайно, тут діють не тільки економічні, а й ідеологічні чинники.

Отже, геополітичне значення України у “слов’янському трикутнику” може дещо знизитись саме через реалізацію енергетичних проектів Росії на території Білорусі. Перш за все це стосується будівництва через територію Білорусі двох магістральних газопроводів, в обхід України, від півострова Ямал на півночі Росії до Німеччини. Передбачається, що ці два газопро-

води прокачуватимуть щорічно близько 60–70 млн. кубометрів газу. Нині Росія експортує на Захід до 120 млн. кубометрів газу на рік.

Наголосимо, що два ямальські газопроводи передбачаються як перша черга для цілого комплексу проектів. Теоретично через Білорусь в обхід України Росія і країни ЄС можуть пустити ще 4–6 ниток газопроводів. Серед таких проектів найбільш відомими є “Блакитний потік” – газопровід з південної Росії по дну Чорного моря до Туреччини і “Північний потік” – газопровід від Ямала через Фінляндію та Швецію до Північної Німеччини. Частина з них також може пройти через територію Республіки Білорусь [13].

Однак стосунки між Білоруссю та Росією не завжди складаються добре. У цьому контексті слід згадати, яку “хвилю” обурення підняла в російському політикумі спроба білоруської влади націоналізувати на початку 1990-х рр. російську приватну компанію “Запад-Транснефтепродукт”, котра є офіційним власником усіх білоруських нафтопроводів [2].

Зрештою те, чи стане Білорусь конкурентом України в енерготранспортній сфері, більше залежить, мабуть, від українців. Якісна модернізація потужніших за білоруські енерготранспортних систем України, а також розбудова нових, як “Одеса–Броди–Гданськ”, додасть низку переваг Україні в енерготранспортному протистоянні з Білоруссю. При цьому багато залежатиме від політичної волі української влади. Українці весною 2005 р. вже зуміли отримати від Заходу двохмільярдний кредит на реконструкцію нафтогазових систем, що слід оцінювати як значний зовнішньоекономічний успіх України.

У контексті розгляду економічних аспектів взаємодії між обома державами вартими уваги є питання боргів України перед Білоруссю та транспортних перевезень через цю її територію, а також деякі торговельні проекти.

Проблема боргів виникає перманентно майже під час усіх раундів міжурядових переговорів. Сторони ще й досі не можуть вирішити їх розміри та спосіб

погашення. Згідно з позицією Києва борг не може бути оформлений як державний, оскільки це заборгованість суб'єктів господарювання, й раніше Україна ніколи не переводила їхні борги у державний борг. Крім того, Україна може погашати борги тільки на умовах, подібних до умов реструктуризації свого боргу перед Паризьким клубом кредиторів – на 12 років із трирічним пільговим періодом.

Сама сума боргу залишається неузгодженою: за даними української сторони, це трохи більше 50 млн. дол., у Білорусі вважають, що вдвічі більше, – 113 млн. дол. [12].

Динаміка торговельного співробітництва між нашими країнами також не викликає оптимізму. Так, за останні роки взаємний товарообіг скоротився, за різними даними, від 25% до 40%, скорочуючись щорічно на 50–60 млн. доларів від показника 2001 р. 693,7 млн. дол., хоча й значно виріс у 2005 р. [3].

Україна різко скоротила експорт соняшникової олії до Білорусі. Білоруси зуміли вирішити проблему – почали імпортувати цей важливий для себе стратегічний продукт (до речі, вироблений в Україні) із Росії. Внаслідок такого реімпорту білоруси залишились з олією, Росія – з прибутком, а Україна – із втраченим прибутком і втраченими можливостями. Така ситуація стала наслідком дефіциту уваги до розвитку міжрегіонального й прикордонного співробітництва [6].

Чимало проблем в українських підприємств, та й не тільки у них, виникає під час транспортування товарів через Білорусь. Проблеми з фінансами в Білорусі виникли набагато раніше від “газових”. Вже тоді керівництво країни намагалося розв'язувати їх за найактивнішої участі Державного митного комітету. Країну вкрила мережа магазинів, де реалізовували все, що не зуміли зберегти при перетині кордону перевізники, комерсанти й приватні особи, котрі повірили в те, що Білорусь – правова держава [1, 5].

За твердженням посла Росії в Білорусі О. Блохіна, число конфіскацій на білоруських митницях росте із нечуваною швидкістю і вони носять організований і спланований характер щодо російських вантажів. За його підрахунками, за 2003 р. російські фірми

недорахувалися вантажів на суму понад 60 млн. дол. [1, 5].

Дипломатичні представники Молдови, Литви, Польщі й Болгарії інформували свої уряди про недоцільність перевезення багажів через територію Білорусі. Ціком імовірно, що незабаром те саме зроблять і українські дипломати, адже ситуація із перевезенням українських вантажів через митну територію Білорусі є подібною. Так, при перевезенні товариством “Єлочівагро” з Латвії в Україну 9,5 тис. тонн цукру-сирцю (158 вагонів), увесь товар було конфісковано в дохід держави. 110 вагонів цукру-сирцю, що прямували з Латвії на станцію Коростень на адресу товариства “Продсервіс”, перебували під арештом 12 днів [1, 5]. Білоруськими митниками було конфісковано 11 вагонів (650 тонн) напівфабрикатів первинних зливків із нержавіючої сталі, що перевозилися в Голландію українською фірмою “Одіссей”. А інші 105 завантажених вагонів тривалий час стояли на прикордонній станції України. На Мозирській митниці перебували під арештом протягом місяця 20 тонн феронікелю, але їх вдалося повернути після ретельного вивчення супровідних документів. Після інциденту метал вирішили перевозити через територію Росії. Не підлягає сумніву, що така ситуація не сприяє нарощуванню позитивної економічної динаміки між Україною та Білоруссю.

Певним зрушенням стала затверджена Указом Президента України 25 травня 2003 р. “Концепція державної міжрегіональної політики”. Вона поклала початок масштабній державній підтримці торгово-економічного співробітництва на регіональному рівні. Цей документ додав нового імпульсу роботі Торговельно-промислової палати Києва, яка давно докладає зусиль в активізації взаємовигідних відносин із нашими найближчими сусідами.

Свого часу з ініціативи Київської ТПП і Мінського відділення Білоруської ТПП у столиці Білорусі пройшли дні ділового співробітництва “Мінськ–Київ 2001”, під час яких відбулися плідні робочі контакти з представниками промисловості Мінського регіону. Зустріч у Мінську принесла певні результати. Були

досягнуті домовленості про співпрацю з більш як 100 провідними підприємствами Білорусі. Насамперед, це автомобільний і тракторний заводи, підприємства сільгоспмашинобудування, легкої промисловості, приладобудування, будівельної індустрії [6].

Незважаючи на всі труднощі Білорусь була й залишається традиційним і досить великим економічним партнером України. За результатами 2005 р. товарообіг між країнами склав \$ 1,8 млрд. При цьому було зафіксовано тенденцію до значного його нарощування – спостерігалось збільшення обігу товарів на 66% у порівнянні з 2003 р. [8, 42–44]. Приблизна динаміка фіксується й сьогодні.

Важливим в економічних взаєминах для обох сторін є те, що ключову роль у них займає кооперація підприємств машинобудівної галузі. Загалом, це нетипово для пострадянських зовнішньоторговельних взаємин, де чільні позиції, як правило, займають сировинні та напівсировинні ресурси.

Підсумовуючи вищесказане, бачимо, що відносини з Білоруссю не належать сьогодні до українських зовнішньополітичних пріоритетів. Київ і Мінськ демонструють різні зовнішні й внутрішні орієнтири. Тим не менше, політичні виклики на білоруському напрямі є важливими для Києва. Керівництво України опинилося перед дилемою: чи послідовно відстоювати принципи демократії, чи зберігати встановлений раніше рівень відносин з офіційним Мінськом.

Обидва варіанти містять певний потенціал конфліктності. У першому випадку слід очікувати напруги у відносинах з білоруським керівництвом, у другому – Україна ризикує набути іміджу “коллаборанта” з “останнім диктатором Європи”. Широкого діалогу між офіційним Мінськом та європейськими структурами сьогодні не існує, проте необхідність його становлення зростає як для Києва і Європи, так і для білоруських зацікавлених сторін. Свого часу вагому роль у подоланні внутрішніх українських політичних проблем відіграла Варшава. Тому власний досвід може допомогти Києву виконати принципово іншу роль – ініціатора білоруського діалогу.

Важливим аспектом українсько-білоруських стосунків є їх енергетичний вимір. У нафтогазовій галузі України відбувається стрімке зношення магістральних нафто- і газопроводів, що до певної міри впливає на переорієнтацію енергетично-транспортних коридорів Росії у країни Європи з України на Білорусь. Відтак, геополітичне значення України може зменшитися через реалізацію енергетичних проектів Росії за участю Білорусі.

Зрештою те, чи стане Білорусь конкурентом України в енерготранспортній сфері залежить, більшою мірою, від української сторони. Якісна модернізація потужніших за білоруські енерготранспортних систем України, а також розбудова нових (наприклад, “Одеса – Броди –Гданськ”) надасть низку переваг Україні в енерготранспортному протистоянні з Білоруссю й Росією. Однак далекосяжні висновки в контексті оцінки ситуації видаються передчасними.

1. *Волошин Ю.* Білорусь: метод тотальної конфіскації? Перевезення вантажів через Білорусь стає дедалі небезпечнішим / Волошин Ю. // Дзеркало тижня. – 2004. – 19 березня. – С. 5.
2. *Волошин Ю.* Білорусь ризикує отримати по руках трубою / Волошин Ю. // <http://www.zn.kiev.ua>.
3. *Волошин Ю.* Ратифікація за борги / Волошин Ю. // <http://www.zn.kiev.ua>.
4. Геополітика. Військово-політичні аспекти: Навч. пос. – Львів: ЛІСВ, 2008. – 343 с.
5. Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь // Політика і час. – 1995. – №8. – С.80–83.
6. Історія з деревами в контексті міжрегіонального співробітництва // malito.politics@mirror.kiev.ua.
7. *Кудряченко А., Рудич Ф., Храмов В.* Геополітика / Кудряченко А., Рудич Ф., Храмов В. – К.: МАУП, 2004. – 293 с.
8. *Лісничук Л.* Білоруські індикатори українських амбіцій / Лісничук Л. // Євроатлантика. – 2006. – № 2. – С. 42–44.
9. *Санніков А.* Нова роль України / Санніков А. // Дзеркало тижня. – 2005. – 13 травня. – С. 5.
10. *Силина Т., Люля В.* Чьи вы, сябры, будете? / Силина Т., Люля В. // <http://www.zn.kiev.ua>.
11. *Силина Т.* В Європу – разом з Білоруссю / Силина Т. // malito.politics@mirror.kiev.ua.

12. *Силіна Т.* Навіть Білорусі винні / Силіна Т. // [http: www. zn. kiev. ua](http://www.zn.kiev.ua).

13. *Шевцов Ю.* Геополитика Белоруси / Шевцов Ю. // [http: come. to. Geopolitics](http://come.to/Geopolitics).

© П.Черник, 2009

Надійшла до редколегії 26.12.2008.